

Інтелектуальний капітал**і його роль у формуванні ринкової вартості підприємства**

Управління підприємством, спрямоване на зростання його вартості, найповніше узгоджує економічні інтереси суб'єктів, пов'язаних з його діяльністю. Крім збільшення доходів і зменшення витрат, зростання вартості підприємства забезпечується покращенням іміджу, бренда, організаційною культурою, знаннями персоналу, впровадженням інновацій із синергетичним ефектом. Вартісну парадигму управління іноді характеризують «корпоративною відповіддю революції акціонерів»[1], оскільки «...з ринком капіталу потрібно розмовляти мовою вартості, а не прибутку» [2]. Із загальноекономічного погляду вартісна характеристика підприємства є головним індикатором його інвестиційної вартості (привабливості).

Економіко-математичну модель формування вартості інноваційного промислового підприємства можна представити у вигляді набору таких елементів: вартість чистих активів на момент оцінювання; економічна додана вартість від поточної господарської діяльності за прогнозований період; вартість портфеля інвестиційних проектів і програм; вартість портфеля інноваційних проектів і програм; вартість комбінування різних джерел фінансування. Визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності та багаторазового зростання ринкової та інвестиційної вартості підприємств стає не рівень використання виробничих потужностей, а знання, ноу-хау, наукові дослідження і розробки.

На сьогодні актуальним є дослідження проблем якості економічного зростання та його соціальних наслідків через поєднання в підприємницькій діяльності товаровиробників ринкових концепцій маркетингу і принципів

корпоративного управління із соціально-етичними принципами, де істотними обмежувальними чинниками (і одночасно стимулами економічного зростання) будуть соціальні й екологічні стандарти та енергозаощаджувальні проекти, а ефективність управління ринковою вартістю на макро- і мікрорівнях оцінюватиметься не тільки згідно з монокритерієм максимізації рентабельності власного капіталу акціонерів, тобто на основі концепції власності, а й концепції зростаючої ролі інтелектуального капіталу в інноваційних процесах.

Як підтвердила практика діяльності промисловості України, показники ефективності використання інтелектуального капіталу слабо інтегровані в систему динамічної економічної безпеки країни і окремих регіонів в напрямку просування перспективних технологій на ринок [3]. Водночас кількісний взаємозв'язок між докладеними зусиллями підприємства для створення інтелектуального капіталу (витратами на формування інтелектуальних активів), з одного боку, та інтегрованими показниками результативності його функціонування (наприклад, ринковою вартістю) – з іншого, є доволі не однозначним. Отже, постають питання щодо ефективності внутрішньокорпоративних процесів перетворення інформаційних та інших ресурсів на інтелектуальні активи з реальною ринковою вартістю, створення відповідних управлінських структур, а також формування дієвих економічних механізмів цілеспрямованого стимулювання процесів нагромадження і розвитку інтелектуального капіталу суб'єктами господарювання.

Усвідомлення значущості інтелектуального капіталу для створення вартості підприємства є необхідним для реалізації конкурентних переваг і отримання фінансових результатів, що перевищують середньоринкові [4]. Здатність інтелектуального капіталу створювати вартість деякі дослідники пояснюють наявністю у нього специфічних властивостей: зростаючої віддачі від масштабу і мережевими ефектами [5].

Процес залучення інтелектуальних активів у господарський і комерційний оборот передбачає необхідність оцінювання їхньої ринкової вартості. Ціноутворення на складні активи, до яких належать невідчутні активи, є набагато

складнішим кроком, ніж ціноутворення на інші ринкові блага. Здійснення такого оцінювання необхідне в умовах, коли інтелектуальний капітал стає основним ресурсом сучасного виробництва. Крім того, оцінювання вартості інтелектуального капіталу є основою методології управління комерціалізацією інтелектуального капіталу, яка не обмежується тільки комерціалізацією виняткових прав, а охоплює всі аспекти отримання комерційної вигоди від використання інтелектуальних активів.

Аналіз багаточисельних систем і моделей вартісного вимірювання підтверджує, що відмінності оцінних методик у використанні та агрегуванні неформалізованих показників зумовлюють отримання різних результатів. Збалансована система показників (Balanced Scorecard – BSC) та інші концепції (наприклад, The Technology Broker) виміру неосяжного капіталу підприємства, що використовують методи прямого вимірювання чи ринкової капіталізації, гранично відійшли від кількісних оцінок, інтегруючи у свою модель експертним чином визначені якісні характеристики нематеріальних активів фірми. Вироблені методичні підходи до побудови різноформатних систем вартісного оцінювання інтелектуального капіталу перебувають у площині «арифметичної вартості» найрізноманітнішої «комбінаторики», охарактеризованих у той чи інший спосіб його складових (бренд, людський капітал, ділова репутація, енергія торгової марки тощо). Вартісний вимір здійснюється за двома спрямуваннями – на базі агрегування неформалізованих індикаторів або витрат на їхнє утворення за принципами стандартизації фінансової звітності.

Хоча пропозицій, як і що вимірювати, нині набагато більше, ніж достатньо, однак можна зробити висновок, що жодну з розроблених методик не варто розглядати як універсальний підхід. Суперечливість різних концептуальних підходів, нестача емпіричних досліджень стримують впровадження методик оцінювання в систему управління вітчизняною компанією. На сучасному етапі облік інтелектуального капіталу потребує розробки такої методики, яка б враховувала максимум аспектів оцінки, зокрема структурні компоненти інтелектуального капіталу з особливим акцентуванням на професійно-

кваліфікаційних можливостях персоналу; ринкову вартість підприємства; чинники зовнішнього впливу. Ця методика має також відповідати таким критеріям: адаптивність її використання у сучасних умовах господарювання країни; гнучкість щодо переробки/доброби окремих інструментів розрахунку; зацікавленість, з одного боку, розробників у її відповідності нормам законодавства та потребам і специфіці підприємства, а з іншого – тих осіб, які проводять поточне періодичне оцінювання; стратегічна інтеграція інтелектуального капіталу з іншими компонентами аналізу вартості підприємства – інноваційною, техніко-технологічною, фінансовою, персоналізованою, логістичною.

Таким чином, доходимо висновку, що проблема об'єктивності методології сучасних моделей економічного оцінювання вартісних характеристик підприємства нині виявляється передусім через використання великої кількості припущень, виражених неформалізованими показниками й індикаторами, які спричиняють неадекватність результатів теорії та їхньої практичної реальності. З огляду на зміну фінансової архітектури глобальної економіки, формування «посткризової моделі бізнесу» і, як підсумок, результатів вартісного виміру реального потенціалу підприємства вважаємо, що система економічного оцінювання має ґрунтуватися на міждисциплінарних методологічних засадах.

Список використаних джерел:

1. Мартін Дж. VBM-управління, що базується на вартості: Корпоративна відповідь революції акціонерів / Дж. Мартін, В. Петті; пер. з англ. за наук. ред. О. Б. Максимової, Ю. І. Шарапової. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2006. – 272 с.
2. Экклз Р. Революция в корпоративной отчетности: Как разговаривать с рынком капитала на языке стоимости, а не прибыли / Р. Экклз, Р. Герц, Э. М. Киган, Д. Филиппс / пер. с англ. Н. Барышниковой. – М. : Олимп-Бизнес, 2002. – 400 с.
3. Мних О. Б. Інтелектуальний капітал і його роль у формуванні вартості машинобудівного підприємства та інноваційній діяльності / О. Б. Мних. – Львів, 2008. – С. 67–83.

4. Drucker P. Managing in a time of great change / P. Drucker. – Oxford : Butterworth Heinemann, 1995. – 384 p.
5. Lev B. Intangibles: Management, Measurement, and Reporting / B. Lev. – Washington : D.C., 2001.

УДК 336.74

Островська Н.С.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів

Буковинського державного фінансово-економічного університету,

м. Чернівці

Особливості контролінгу ризиків у банку

Інтеграційні та глобалізаційні процеси на світовому ринку банківських послуг вимагають переходу до принципово нового формату управління банками та зміни акцентів в напрямі впровадження концепції оперативного контролінгу. Оперативний контролінг починає виконувати функції одного з небагатьох дійсно ефективних та обґрунтованих інструментів реструктуризації процесу управління банком, забезпечення його стійкості та надійності.

Концептуальні засади формування контролінгу як сучасного напрямку розвитку теорії менеджменту відображено у фундаментальних наукових працях А.Андроновой, С.Клімова, Л.Мартюшевої, С.Петренка, О.Примака, В.Прохорової, М. Пушкаря, О.Терещенка, С. Фалька, Х. Фольмута, І. Цигилика, М.Чумаченка, Г.Шепітко тощо.

Водночас слід констатувати той факт, що цілісної науково обґрунтованої концепції, яка б дозволяла системно підійти до реалізації завдань оперативного контролінгу в банках, на сьогодні ще не сформовано.

Контролінг на сьогодні є однією з найсучасніших концепцій в менеджменті. Основними аргументами на користь об'єктивної необхідності його існування є наступні:

- виконання контролінгом функції внутрішньої координації окремих